

Thursday 20 June 2024 – Morning

A Level Classical Greek

H444/04 Verse Literature

Time allowed: 2 hours

You must have:

- the OCR 12-page Answer Booklet

Do not use:

- a dictionary

INSTRUCTIONS

- Use black ink.
- Write your answer to each question in the Answer Booklet. The question numbers must be clearly shown.
- Fill in the boxes on the front of the Answer Booklet.
- Answer **one** question in Section A, **one** question in Section B and **one** question in Section C.

INFORMATION

- The total mark for this paper is **75**.
- The marks for each question are shown in brackets [].
- Quality of extended response will be assessed in questions marked with an asterisk (*).
- This document has **12** pages.

ADVICE

- Read each question carefully before you start your answer.

Section A

Answer **one** question from this section.

- 1** Read the following passages and answer the questions.

'ἢ οὐκ ἀίεις οἶον κλέος ἔλλαβε δῖος Ὄρέστης
 πάντας ἐπ' ἀνθρώπους, ἐπεὶ ἔκτανε πατροφονῆα,
 Αἴγισθον δολόμητιν, ὃ οἱ πατέρα κλυτὸν ἔκτα;
 καὶ σύ, φίλος, μάλα γάρ σ' ὄρδω καλόν τε μέγαν τε,
 ἄλκιμος ἔσσ', ἵνα τίς σε καὶ ὁψιγόνων ἐὺ εἴπῃ.
 αὐτὰρ ἐγὼν ἐπὶ νῆα θοὴν κατελεύσομαι ἥδη
 ἥδ' ἔτάρους, οἵ πού με μάλ' ἀσχαλόωσι μένοντες·
 σοὶ δ' αὐτῷ μελέτω, καὶ ἐμῶν ἐμπάζεο μύθων.'

5

τὴν δ' αὖ Τηλέμαχος πεπνυμένος ἀντίον ηὔδα·
 'ξεῖν', ἦ τοι μὲν ταῦτα φίλα φρονέων ἀγορεύεις,
 ὡς τε πατὴρ φιλία ποτε λήσομαι αὐτῶν.
 ἀλλ' ἄγε νῦν ἐπίμεινον, ἐπειγόμενός περ ὁδοῖο,
 ὅφρα λοεσσάμενός τε τεταρπόμενός τε φίλον κῆρ,
 δῶρον ἔχων ἐπὶ νῆα κίης, χαίρων ἐνὶ θυμῷ,
 τιμῆν, μάλα καλόν, ὃ τοι κειμήλιον ἔσται
 ἐξ ἐμεῦ, οἵα φίλοι ξεῖνοι ξείνοισι διδοῦσι.'

10

Homer, *Odyssey* I.298–313

15

- (a)** Translate ἢ οὐκ ἀίεις ... ἐὺ εἴπῃ (lines 1–5). [5]
- (b)** αὐτὰρ ἐγὼν ... ξείνοισι διδοῦσι (lines 6–16): what elements of xenia (guest-friendship) are presented in these lines? [6]

τὸν δ' αὖτ' Ἀντίνοος προσέφη, Εὔπειθεος νύός·
 'Τηλέμαχ', ἦ μάλα δή σε διδάσκουσιν θεοὶ αὐτοὶ
 ύψαγόρην τ' ἔμεναι καὶ θαρσαλέως ἀγορεύειν·
 μὴ σέ γ' ἐν ἀμφιάλῳ Ιθάκῃ βασιλῆα Κρονίων
 ποιήσειεν, ὅ τοι γενεῇ πατρῷον ἐστιν.'

5

τὸν δ' αὖ Τηλέμαχος πεπνυμένος ἀντίον ηύδα·
 'Ἀντίνο', ἦ καί μοι νεμεσήσεαι ὅττι κεν εἴπω;
 καὶ κεν τοῦτ' ἐθέλοιμι Διός γε διδόντος ἀρέσθαι.
 ἦ φῆς τοῦτο κάκιστον ἐν ἀνθρώποισι τετύχθαι;
 οὐ μὲν γάρ τι κακὸν βασιλευέμεν· αἰψά τέ οἱ δῶ
 ἀφνειὸν πέλεται καὶ τιμηέστερος αὐτός.
 ἀλλ' ἦ τοι βασιλῆς Αχαιῶν εἰσὶ καὶ ἄλλοι
 πολλοὶ ἐν ἀμφιάλῳ Ιθάκῃ, νέοι ἡδὲ παλαιοί,
 τῶν κέν τις τόδ' ἔχησιν, ἐπεὶ θάνε δῖος Ὁδυσσεύς·
 αὐτὰρ ἐγὼν οἴκοιο ἄναξ ἔσομ' ἡμετέροιο
 καὶ δμῶν, οὓς μοι ληίσσατο δῖος Ὁδυσσεύς.'

10

τὸν δ' αὖτ' Εὐρύμαχος Πολύβου πάϊς ἀντίον ηύδα·
 'Τηλέμαχ', ἦ τοι ταῦτα θεῶν ἐν γούνασι κεῖται,
 ὃς τις ἐν ἀμφιάλῳ Ιθάκῃ βασιλεύσει Αχαιῶν·
 κτήματα δ' αὐτὸς ἔχοις καὶ δώμασι σοῖσιν ἀνάσσοις.'

15

20

Homer, *Odyssey* I.383–402

(c)* How does this extract show Telemachus' growing confidence in his dealings with the Suitors?

You should refer **both** to the content **and** to the language of the passage.

[15]

2 Read the following passages and answer the questions.

Αθήνα	ώς ἔστιν ἀνδρὸς τοῦδε τάργα ταῦτα σοι.	
Οδυσσεύς	καὶ πρὸς τί δυσλόγιστον ὅδ' ἦξεν χέρα;	
Αθήνα	χόλω βαρυνθεὶς τῶν Αχιλλείων ὅπλων.	
Οδυσσεύς	τί δῆτα ποίμναις τήνδ' ἐπεμπίπτει βάσιν;	
Αθήνα	δοκῶν ἐν ύμīν χεῖρα χραίνεσθαι φόνω. 5	
Οδυσσεύς	ἢ καὶ τὸ βούλευμ' ὡς ἐπ' Αργείοις τόδ' ἦν;	
Αθήνα	καὶ ἐξεπράξατ', εἰς κατημέλησ' ἐγώ.	
Οδυσσεύς	ποίαισι τόλμαις ταῖσδε καὶ φρενῶν θράσει;	
Αθήνα	νύκτωρ ἐφ' ὑμᾶς δόλιος ὄρμαται μόνος.	
Οδυσσεύς	ἢ καὶ παρέστη καπὶ τέρμῳ ἀφίκετο; 10	
Αθήνα	καὶ δὴ 'πὶ δισσαῖς ἦν στρατηγίσιν πύλαις.	
Οδυσσεύς	καὶ πῶς ἐπέσχε χεῖρα μαιμῶσαν φόνου;	
Αθήνα	ἐγώ σφ' ἀπείργω, δυσφόρους ἐπ' ὅμμασι γνώμας βαλοῦσα, τῆς ἀνηκέστου χαρᾶς, καὶ πρός τε ποίμνας ἐκτρέπω σύμμικτά τε 15	
	λείας ἄδαστα βουκόλων φρουρήματα·	
	ἔνθ' εἰσπεσών ἔκειρε πολύκερων φόνον	
	κύκλω ράχίζων· κἀδόκει μὲν ἔσθ' ὅτε	
	δισσοὺς Άτρείδας αὐτόχειρ κτείνειν ἔχων,	
	ὅτ' ἄλλοτ' ἄλλον ἐμπίτνων στρατηλατῶν. 20	

Sophocles, *Ajax* 39–58

(a)* How does this extract emphasise the danger that Ajax posed to the Greek leaders?

You should refer **both** to the content **and** to the language of the passage.

[15]

Αἴας	χωρῶ πρὸς ἔργον· σοὶ δὲ τοῦτ' ἐφίεμαι, τοιάνδ' ἀεί μοι σύμμαχον παρεστάναι.	
Αθήνα	όρᾶς, Ὄδυσσεῦ, τὴν θεῶν ἵσχὺν ὅση; τούτου τίς ἀν σοι τάνδρος ἢ προνούστερος ἢ δρᾶν ἀμείνων ηύρεθη τὰ καίρια;	5
Όδυσσεύς	ἐγὼ μὲν οὐδέν’ οἶδ’· ἐποικτίω δέ νιν δύστηνον ἔμπας, καίπερ ὄντα δυσμενῆ, όθούνεκ’ ἀτῇ συγκατέζευκται κακῆ, οὐδὲν τὸ τούτου μᾶλλον ἢ τούμὸν σκοπῶν.	
	όρῶ γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο πλὴν εἴδωλ’ ὅσοι περ ζῶμεν ἢ κούφην σκιάν.	10
Αθήνα	τοιαῦτα τοίνυν εἰσορῶν ὑπέρκοπον μηδέν ποτ’ εἴπῃς αὐτὸς εἰς θεοὺς ἔπος, μηδ’ ὄγκον ἄρη μηδέν’, εἴ τινος πλέον ἢ χειρὶ βρίθεις ἢ μακροῦ πλούτου βάθει.	15

Sophocles, *Ajax* 116–130

- (b) Translate χωρῶ πρὸς ... τὰ καίρια (lines 1–5). [5]
- (c) ἐγὼ μὲν οὐδέν ... πλούτου βάθει (lines 6–15): what lessons should Odysseus learn from the gods' punishment of Ajax? [6]

Section B

Answer **one** question from this section.

- 3** Read the following passages and answer the questions.

καὶ τὰς μὲν σεῦαν ποταμὸν πάρα δινήεντα
 τρώγειν ἄγρωστιν μελιηδέα· ταὶ δ' ἀπ' ἀπήνης
 εῖματα χερσὶν ἔλοντο καὶ ἐσφόρεον μέλαν ὕδωρ,
 στεϊβον δ' ἐν βόθῳσι θοῶς ἔριδα προφέρουσαι.
 αὐτὰρ ἐπεὶ πλῦνάν τε κάθηράν τε όγυπα πάντα,
 ἔξείης πέτασαν παρὰ θῖν' ἀλός, ἥχι μάλιστα
 λάιγγας ποτὶ χέρσον ἀποπλύνεσκε θάλασσα.
 αἱ δὲ λοεσσάμεναι καὶ χρισσάμεναι λίπ' ἐλαίω
 δεῖπνον ἔπειθ' εἴλοντο παρ' ὅχθησιν ποταμοῖο,
 εῖματα δ' ἡελίοι μένον τερσήμεναι αὔγῃ.
 αὐτὰρ ἐπεὶ σίτου τάροφθεν δμωαί τε καὶ αὐτή,
 σφαίρη ταὶ δ' ἄρ' ἔπαιζον, ἀπὸ κρήδεμνα βαλοῦσαι·
 τῆσι δὲ Ναυσικάα λευκώλενος ἤρχετο μολπῆς.
 οἵη δ' Ἀρτεμις εἶσι κατ' οὔρεα ιοχέαιρα,
 ἡ κατὰ Τηῆγετον περιμήκετον ἦ Ερύμανθον,
 τερπομένη κάπροισι καὶ ὠκείης ἐλάφοισι·
 τῇ δέ θ' ἄμα νύμφαι, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο,
 ἀγρονόμοι παιζουσι, γέγηθε δέ τε φρένα Λητώ·
 πασάων δ' ὑπὲρ ἥ γε κάρη ἔχει ἥδε μέτωπα,
 ὁρεῖα τ' ἀριγνώτη πέλεται, καλαὶ δέ τε πᾶσαι·
 ως ἥ γ' ἀμφιπόλοισι μετέπερπε παρθένος ἀδμής.

5

10

15

20

Homer, *Odyssey* VI.89–109

- (a) καὶ τὰς μὲν ... ἀποπλύνεσκε θάλασσα (lines 1–7): what tasks must Nausicaa and her maids perform before they can relax? [4]
- (b) Translate αἱ δὲ λοεσσάμεναι ... κρήδεμνα βαλοῦσαι (lines 8–12). [5]
- (c) τῆσι δὲ Ναυσικάα ... παρθένος ἀδμής (lines 13–21): what information do these lines provide about Nausicaa and her companions? [5]

‘ἀμφίπολοι, στῆθ’ οὕτω ἀπόπροθεν, ὅφελος ἐγώ αὐτὸς
ἄλμην ὕμουν ἀπολούσομαι, ἀμφὶ δὲ ἐλαίω
χρίσομαι· ἥ γὰρ δηρὸν ἀπὸ χροός ἐστιν ἀλοιφή.
ἀντην δὲ οὐκ ἀν ἐγώ γε λοέσσομαι· αἰδέομαι γὰρ
γυμνοῦσθαι κούροησιν ἐυπλοκάμοισι μετελθῶν.’

5

ώς ἔφαθ’, αἱ δὲ ἀπάνευθεν ἵσαν, εἶπον δὲ ἄρα κούρῃ.
αὐτὰρ οὐ ἐκ ποταμοῦ χρόα νίζετο δῖος Ὄδυσσεὺς
ἄλμην, ἥ οἱ νῶτα καὶ εὐρέας ἀμπεχεν ὕμους,
ἐκ κεφαλῆς δὲ ἔσμιηχεν ἀλός χνόον ἀτρυγέτοιο.
αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ πάντα λοέσσατο καὶ λίπει ἀλειψεν,
ἀμφὶ δὲ εἴματα ἔσσαθ’ αἱ οἱ πόρε παρθένος ἀδμῆς,
τὸν μὲν Αθηναίη θῆκεν Διὸς ἐκγεγαυῖα
μείζονά τ’ εἰσιδέειν καὶ πάσσονα, καὶ δὲ κάρητος
οὐλας ἥκει κόμας, ύακινθίνω ἄνθει ὄμοίας.
ώς δὲ ὅτε τις χρυσὸν περιχεύεται ἀργύρῳ ἀνήρ
ἴδοις, δὸν Ἡφαιστος δέδαεν καὶ Παλλὰς Αθήνη
τέχνην παντοίην, χαρίεντα δὲ ἔργα τελείει,
ώς ἄρα τῷ κατέχενε χάριν κεφαλῆ τε καὶ ὕμοις.
ἔζετ’ ἐπειτέλος ἀπάνευθε κιῶν ἐπὶ θῖνα θαλάσσης,
κάλλει καὶ χάρισι στίλβων· θηεῖτο δὲ κούρῃ.

10

15

20

Homer, *Odyssey* VI.218–237

(d)* How does Homer reveal Odysseus' positive qualities in this extract?

You should refer **both** to the content **and** to the language of the passage.

[15]

4 Read the following passages and answer the questions.

Ajax

εὶ ζῶν Ἀχιλλεὺς τῶν ὅπλων τῶν ὡν πέρι
 κρίνειν ἔμελλε κράτος ἀριστείας τινί,
 οὐκ ἄν τις αὕτ' ἔμαρψεν ἄλλος ἀντ' ἐμοῦ.
 νῦν δ' αὕτ' Ἀτρεῖδαι φωτὶ παντουργῷ φρένας
 ἔπραξαν, ἀνδρὸς τοῦδ' ἀπώσαντες κράτη. 5
 κεὶ μὴ τόδ' ὅμμα καὶ φρένες διάστροφοι
 γνώμης ἀπῆξαν τῆς ἐμῆς, οὐκ ἄν ποτε
 δίκην κατ' ἄλλου φωτὸς ὥδ' ἐψήφισαν.
 νῦν δ' ἡ Διὸς γοργῶπις ἀδάματος θεὰ
 ἥδη μ' ἐπ' αὐτοῖς χεῖρ' ἐπευθύνοντ' ἐμὴν
 ἔσφηλεν, ἐμβαλοῦσα λυσσώδη νόσον,
 ὥστ' ἐν τοιοῖσδε χεῖρας αἴμαξαι βοτοῖς·
 κεῖνοι δ' ἐπεγγελῶσιν ἐκπεφευγότες,
 ἐμοῦ μὲν οὐχ ἑκόντος· εἰ δέ τις θεῶν
 βλάπτοι, φύγοι τὰν χώ κακὸς τὸν κρείσσονα. 10
 καὶ νῦν τί χρὴ δρᾶν; ὅστις ἐμφανῶς θεοῖς
 ἔχθαίρομαι, μισεῖ δέ μ' Ἑλλήνων στρατός,
 ἔχθει δὲ Τροία πᾶσα καὶ πεδία τάδε.
 πότερα πρὸς οἴκους, ναυλόχους λιπῶν ἔδρας
 μόνους τ' Ἀτρείδας, πέλαγος Αἰγαίον περῶ; 20
 καὶ ποῖον ὅμμα πατοὶ δηλώσω φανεὶς
 Τελαμῶνι;

Sophocles, *Ajax* 442–463

- (a) Translate εὶ ζῶν ... ἀπώσαντες κράτη (lines 1–5). [5]
- (b) κεὶ μὴ τόδ' ... αἴμαξαι βοτοῖς (lines 6–12): what unfair events does Ajax relate to the Chorus in these lines? [4]
- (c) κεῖνοι δ' ἐπεγγελῶσιν ... Τελαμῶνι (lines 13–22): what aspects of his situation are a source of concern to Ajax? [5]

Αἴας αἴρ' αὐτόν, αἴρε δεῦρο· ταρβήσει γὰρ οὐ νεοσφαγῆ που τόνδε προσλεύσσων φόνον, εἴπερ δικαίως ἔστ' ἐμὸς τὰ πατρόθεν. ἀλλ' αὐτíκ' ὡμοῖς αὐτὸν ἐν νόμοις πατρὸς δεῖ πωλοδαμνεῖν κάξομοιοῦσθαι φύσιν. 5
 ὥ παῖ, γένοιο πατρὸς εὐτυχέστερος, τὰ δ' ἄλλ' ὅμοιος· καὶ γένοι' ἀν οὐ κακός. καίτοι σε καὶ νῦν τοῦτο γε ζηλοῦν ἔχω, ὁθούνεκ' οὐδὲν τῶνδ' ἐπαισθάνει κακῶν. ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν ἥδιστος βίος, 10
 τὸ μὴ φρονεῖν γὰρ κάρτ' ἀνώδυνον κακόν ἔως τὸ χαίρειν καὶ τὸ λυπεῖσθαι μάθης. ὅταν δ' ἵκῃ πρὸς τοῦτο, δεῖ σ' ὅπως πατρὸς δείξεις ἐν ἐχθροῖς, οἵος ἐξ οἶου 'τράφης. 15
 τέως δὲ κούφοις πνεύμασιν βόσκου, νέαν ψυχὴν ἀτάλλων, μητρὶ τῇδε χαρμονήν. οὗτοι σ' Αχαιῶν, οἰδα, μή τις ύβριση στυγναῖσι λώβαις, οὐδὲ χωρὶς ὅντ' ἐμοῦ. τοῖον πυλωρὸν φύλακα Τεῦκρον ἀμφί σοι λείψω τροφῆς ἀοκνον ἔμπα, κεὶ τανῦν 20
 τηλωπὸς οἰχνεῖ, δυσμενῶν θήραν ἔχων.

Sophocles, *Ajax* 545–564

(d)* What does this extract reveal about Ajax's character?

You should refer **both** to the content **and** to the language of the passage.

[15]

5 Read the following passages and answer the questions.

Φειδιππίδης

ἐτεόν, ὡ πάτερ,

τί δυσκολαίνεις καὶ στρέφει τὴν νύχθ' ὄλην;

Στρεψιάδης

δάκνει μέ τις δήμαρχος ἐκ τῶν στρωμάτων.

Φειδιππίδης

ἔασον, ὡ δαιμόνιε, καταδαρθεῖν τί με.

Στρεψιάδης

σὺ δ' οὖν κάθευδε· τὰ δὲ χρέα ταῦτ' ἵσθ' ὅτι
εἰς τὴν κεφαλὴν ἀπαντα τὴν σὴν τρέψεται.
φεῦ.

5

εἴθ' ὥφελ' ή προμνήστοι' ἀπολέσθαι κακῶς,

ἥτις με γῆμ' ἐπῆρε τὴν σὴν μητέρα·

ἐμοὶ γὰρ ἦν ἄγροικος ἥδιστος βίος,

10

εὐρωτιῶν, ἀκόρητος, εἰκῇ κείμενος,

βρύων μελίτταις καὶ προβάτοις καὶ στεμφύλοις.

ἔπειτ' ἔγημα Μεγακλέους τοῦ Μεγακλέους

ἀδελφιδῆν ἄγροικος ὃν ἐξ ἀστεως,

σεμνήν, τρυφῶσαν, ἐγκεκοισυρωμένην.

15

ταύτην ὅτ' ἐγάμουν, συγκατεκλινόμην ἐγὼ

ὅζων τρυγὸς, τρασιᾶς, ἐρίων, περιουσίας,

ἡ δ' αὖ μύρου, κρόκου, καταγλωττισμάτων,

δαπάνης, λαφυγμοῦ, Κωλιάδος, Γενετυλλίδος.

οὐ μὴν ἐρῶ γ' ὡς ἀργὸς ἦν, ἀλλ' ἐσπάθα,

20

ἐγὼ δ' ἀν αὐτῇ θοιμάτιον δεικνὺς τοδὶ

πρόφασιν ἔφασκον, 'ὦ γύναι, λίαν σπαθᾶς.'

Aristophanes, *Clouds* 35–55

- (a) Translate ἐτεόν, ὡ πάτερ ... τὴν σὴν τρέψεται (lines 1–6). [5]
- (b) φεῦ ... καὶ στεμφύλοις (lines 7–12): what do we learn about Strepsiades' past in these lines? [4]
- (c) ἔπειτ' ἔγημα ... λίαν σπαθᾶς (lines 13–22): what differences does Strepsiades identify between himself and his new wife? [5]

Στρεψιάδης	δεῦρο νυν ἀπόβλεπε.	
Φειδιππίδης	ὅρᾶς τὸ θύριον τοῦτο καὶ τῷκίδιον;	
Στρεψιάδης	όρῶ. τί οὖν τοῦτ' ἐστὶν ἐτεόν ὥ πάτερ;	
	ψυχῶν σοφῶν τοῦτ' ἐστὶ φροντιστήριον. ἐνταῦθ'	5
	ἐνοικοῦσ' ἄνδρες, οἵ τὸν οὐρανὸν λέγοντες	
	ἀναπείθουσιν ὡς ἔστιν πνιγεύς, κάστιν περὶ ἡμᾶς	
	οὗτος, ἡμεῖς δ' ἄνθρακες. οὗτοι διδάσκουσ',	
	ἀργύριον ἦν τις διδῷ, λέγοντα νικᾶν καὶ δίκαια	
	κάλδικα.	
Φειδιππίδης	εἰσὶν δὲ τίνες;	10
Στρεψιάδης	οὐκ οἶδ' ἀκριβῶς τοῦνομα·	
Φειδιππίδης	μεριμνοφροντισταὶ καλοί τε κάγαθοι.	
	αἴβοι, πονηροί γ', οἶδα. τοὺς ἀλαζόνας,	
	τοὺς ὀχριώντας, τοὺς ἀνυποδίτους λέγεις,	
	ῶν ὁ κακοδαίμων Σωκράτης καὶ Χαιρεφῶν.	15
Στρεψιάδης	ἢ ἢ, σιώπα· μηδὲν εἴπης νήπιον.	
	ἀλλ' εἴ τι κήδει τῶν πατρώων ἀλφίτων,	
	τούτων γενοῦ μοι, σχασάμενος τὴν ἴππικήν.	
Φειδιππίδης	οὐκ ἂν μὰ τὸν Διόνυσον εὶ δοίης γέ μοι	
	τοὺς Φασιανοὺς οὓς τρέφει Λεωγόρας.	20
Στρεψιάδης	ἴθ', ἀντιβολῶ σ', ὥ φίλτατ' ἀνθρώπων ἐμοὶ,	
	ἐλθὼν διδάσκου.	

Aristophanes, *Clouds* 91–111

(d)* How does Aristophanes engage his audience in this extract?

You should refer **both** to the content **and** to the language of the passage.

[15]

Section C

Answer **one** question from this section.

You **must** use material from the parts of the text you have studied in English, where relevant, as well as those parts you have read in Greek.

- 6*** ‘Growing up was challenging in the ancient Homeric world.’

Based on the experiences of Nausicaa in books 6 and 7 of *The Odyssey*, how far do you agree with this statement? **[20]**

- 7*** ‘Heroism is shown to be a particularly positive quality in Sophocles’ *Ajax*.’

How far do you agree with this viewpoint? **[20]**

- 8*** ‘*Clouds* explores serious messages and therefore cannot be considered a comic play.’

To what extent do you agree with this statement? **[20]**

END OF QUESTION PAPER

Oxford Cambridge and RSA

Copyright Information

OCR is committed to seeking permission to reproduce all third-party content that it uses in its assessment materials. OCR has attempted to identify and contact all copyright holders whose work is used in this paper. To avoid the issue of disclosure of answer-related information to candidates, all copyright acknowledgements are reproduced in the OCR Copyright Acknowledgements Booklet. This is produced for each series of examinations and is freely available to download from our public website (www.ocr.org.uk) after the live examination series. If OCR has unwittingly failed to correctly acknowledge or clear any third-party content in this assessment material, OCR will be happy to correct its mistake at the earliest possible opportunity.

For queries or further information please contact The OCR Copyright Team, The Triangle Building, Shaftesbury Road, Cambridge CB2 8EA.

OCR is part of Cambridge University Press & Assessment, which is itself a department of the University of Cambridge.